

Pierwsze użycie terminu „turysta”

Intuicyjnie czujemy kim jest turysta oraz czym jest turystyka. I choć wydaje się, że turystyka była „od zawsze”, to warto zwrócić uwagę, że pojęcie to pojawiło się stosunkowo niedawno.

Nie zawsze podróżników nazywano turystami, zaś ich wyprawy – turystyką.

W literaturze polskiej powszechnie przyjmuje się, iż termin turysta został użyty po raz pierwszy przez Stendhala (Henri Beyle) w 1838 r. w książce *Memoires d'un touriste* (*Wspomnienia pewnego turysty*). W 1965 r. Z. Kulczycki oraz S. Ostrowski w pracy *Rozwój form organizacyjnych turystyki* stwierdzili, iż:

Termin turysta wprowadził pierwszy do języka francuskiego Stendhal w książce pt. „Memoires d'un touriste” w 1838 r.; do słownika Akademii Francuskiej dostało się to określenie dopiero w 1878 r.¹

W 1970 r., Z. Kulczycki pisze nieco odważniej: *Powstała konieczność użycia dla tej formy podróżowania nowego określenia, które rozróżniałoby ją od podróży związanych w jakiś sposób z wykonywaniem zawodu. Tym, który stworzył to nowe określenie był Stendhal².*

Pogląd ten upowszechnił się w literaturze. Obecnie można powiedzieć, że jest on przyjmowany jako *opinio communis*. Podobnie odnoszą się do tego problemu przykładowo: W. Alejski: *W literaturze termin „turysta” pojawia się po raz pierwszy w książce Stendhala (...) w 1838 roku³*; J. Ślusarczyk: *W 1838 r. Stendhal wydał swe „Memoires d'un touriste” i przedstawił w nich podróż młodzieńca z towarzysztwa, który jeździł po Europie bez specjalnego celu, a jedynie dla poznania nowych krajów i ludzi. Termin ten przyjął się szybko na oznaczenie określonego typu podróжного, podróżującego tylko dla chęci zwiedzania i poznawania⁴*; M. Lewan: *W 1838 roku Stendhal (...) po raz pierwszy użył określenia turysta (...)⁵*; K. R. Mazurski: *Samo słowo [turysta] wiąże się nieoczekiwanie z (...) powieścią Mémoires d'un touriste napisaną w 1838 r. przez Henri Stendhala (...). Ten neologizm touriste autor utworzył od istniejącego już w języku francuskim i angielskim terminu tour (...)⁶*; P. Różycki: *W literaturze termin „turystyka” pojawił się po raz pierwszy w 1838 roku w książce Henri B. Stendhala (...)⁷.*

Na gruncie języka polskiego, za pioniera w tym zakresie uznaje się Ludwika Pietrusińskiego. Użył on tego terminu w 1845

roku stosując jeszcze pisownię zapożyczoną z języka angielskiego jako „tourysta”⁸. Podaje się również Xaw. F. A. E. Łukaszewskiego, który w roku 1847 użył tego terminu (turysta) w *Słowniku podręcznym wyrazów obcych i rzadkich w języku polskim używanych w spolszczonej już pisowni*⁹. Informację tę podają J. Warszńska oraz A. Jackowski w książce *Podstawy geografii turystyki. Do języka polskiego pojęcie turysta wprowadził Xaw. F. A. E. Łukaszewski, utożsamiając turystę z podróżnikiem lub przechodniem*¹⁰.

Powyższe stanowisko trzeba jednak zrewidować. Wydaje się, iż Z. Kulczycki (a za nim wiele innych osób) zbyt pochopnie uznał Stendhala za twórcę słowa turysta. Gdyby zgodzić się z tym twierdzeniem, trzeba byłoby przyjąć, że Stendhal, używając tego słowa w tytule swojej powieści, był niejako ówczesnym futurystą. Raczej należałoby przyjąć, iż użycie słowa turysta w tytule świadczy o jego popularności oraz o tym, że było rozpoznawalne i zrozumiałe przez odbiorców.

Autorce niniejszego artykułu udało się ustalić, iż słowo turysta użyte zostało znacznie wcześniej. **17 czerwca w 1830 roku słowem tym posłużył się A. E. Odyniec w swoim liście do Juliusza Korsaka: Z Anglikami znowu przeciwie, (a nie mówię tutaj o wszystkich w ogólności, ale o egzemplarzach, które sam widziałem, stanowiących jednakże większość ich zwyczajnych turystów** – podkr. IC)¹¹.

Innym przykładem, nieco późniejszym, jest użycie słowa turysta w artykule *Odźwierny Watykanu przez Méry* z roku 1844, w którym napisano: *O kilka kroków od sadzawki, Anglik otoczony ogromnym apa-*

ratem malarza turysty (podkr. IC), skreślił na płótnie, widok latarni morskiej, Darso i portu Genueńskiego, z odległą perspektywą Liguryjskiej odnogi¹².

Czy pierwszym był więc A. E. Odyniec? Określenie, którym się posłużył opisując grupę Anglików – *zwyczajni turyści*, pozwala raczej sądzić, iż na początku XIX wieku użycie terminu turysta mogło być bardziej powszechne niż się obecnie przypuszcza. Uzasadnia to podjęcie dalszych badań w tym zakresie, przynajmniej jeśli chodzi o język polski. Jeśli chodzi o pierwsze pojawienie się tego słowa na świecie, to wskazuje się, że jest to **1780 r.**¹³

IWONA CYBULA
AWF Kraków
iwak@interia.pl

- 1 Z. Kulczycki, Ostrowski S., *Rozwój form organizacyjnych turystyki*, Wrocław 1965, s. 1.
- 2 Z. Kulczycki, *Zarys historii turystyki w Polsce*, Warszawa 1970, s. 20.
- 3 W. Alejski, *Turystyka w obliczu wyzwań XXI wieku*, Kraków 2000, s. 16.
- 4 J. Ślusarczyk, *Historia turystyki*, (w:) *Nauki o turystyce*, [red.] R. Winiarski, Kraków 2003, s. 81.
- 5 M. Lewan, *Zarys dziejów turystyki w Polsce*, Kraków 2004, s. 11.
- 6 K. R. Mazurski, *Geneza i przemiany turystyki*, Wrocław 2006, s. 14.
- 7 P. Różycki, *Zarys wiedzy o turystyce*, Kraków, 2006, s. 8.
- 8 Za J. Ślusarczyk, *Historia turystyki...*, s. 81.
- 9 Xaw. F. A. E. Łukaszewski, *Słownik podręczny wyrazów obcych i rzadkich w języku polskim używanych. Spisał i objaśnił...*, Królewiec 1847, za: J. Warszńska, A. Jackowski, *Podstawy geografii turystyki*, Warszawa 1978, s. 21.
- 10 J. Warszńska, A. Jackowski, *Podstawy geografii...*, s. 21
- 11 A. E. Odyniec, *Listy z podróży*, „Kronika Rodzina”, nr 22, 1876 r., s. 339. Fragment tego listu został wykorzystany w pracy S. Milewskiego (S. Milewski, *Podróże bliższe i dalsze czyli urok komunikacyjnych staroci*, Warszawa 2006, s. 34).
- 12 *Odźwierny Watykanu przez Méry*, „Magazyn Powszechny Dziennik Użytecznych Wiadomości”, Warszawa 1844 r., t. IX, z. XII, s. 84
- 13 Tak w *Online Dictionary of Etymology*, gdzie stwierdza się, że „Tourist is first attested 1780”; taką samą datę podaje słownik *Marriam-Webster Online* – <http://www.m-w.com/dictionary/tourist>.

eGospodarka.pl
Poradnik Internetu dla Twojej Firmy

eGospodarka.pl

to praktyczny poradnik Internetu skierowany do małych i średnich przedsiębiorstw. Serwis udostępnia: bezpłatną bazę przetargów publicznych, oferty pracy w Polsce i za granicą, porady z prawa pracy, komentarze gospodarcze i finansowe, kursy walut, wzory dokumentów, aktualności ze świata IT, najnowsze raporty i prognozy.

Zapraszamy!